

Foreningen Endelave Hav- og Dambrug - Nej Tak

www.endelave-hav-og-dambrug-nej-tak.dk

tf: 2988 9406, grosenvejle@gmail.com

Hjertegræsvej 11, 8789 Endelave

Talsmand Anders Grosen

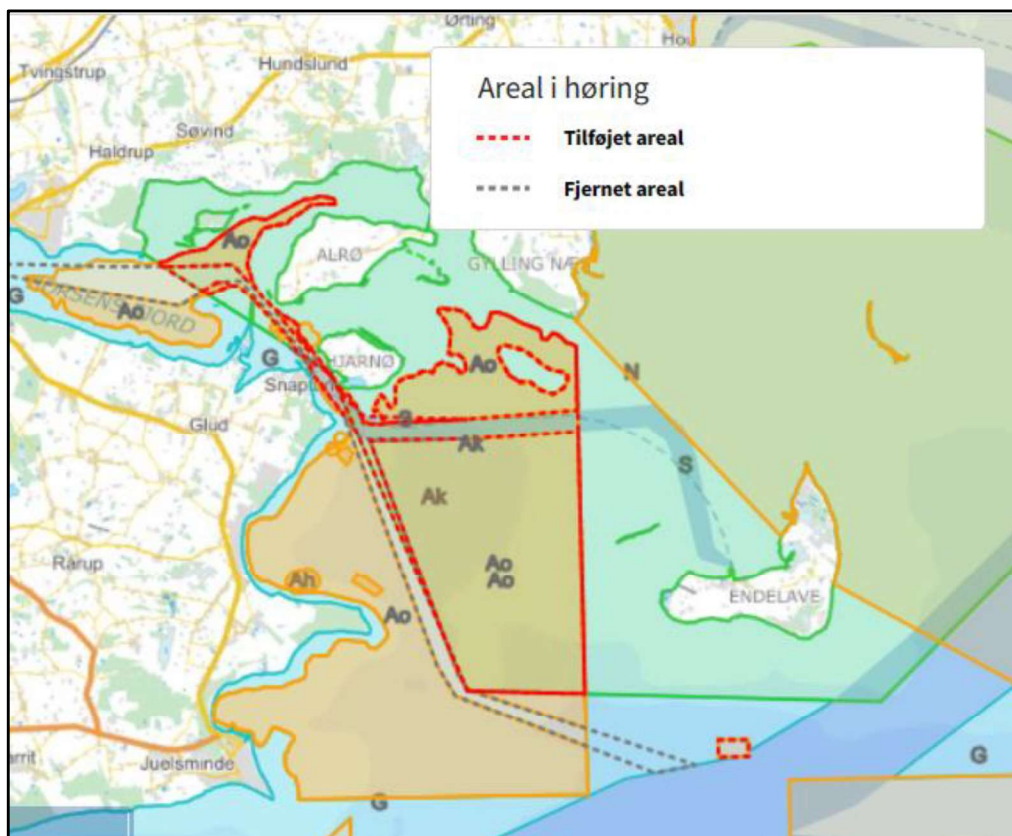
CVR nr. 36651350

Endelave 27.01.2024

Søfartsstyrelsen
Caspar Brands Plads 9, 4220 Korsør
Att.: Havplan, havplan@dma.dk

Høringssvar til ændring af Danmarks havplan
fra Foreningen Endelave Hav- og Dambrug – Nej Tak
med høringsfrist 5. feb. 2024.

Kort over udsnit af areal i høring af 27. november 2023 om udkast til bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om Danmarks havplan. Havområder i Natura 2000 nr. 56 er indrammet med grønt.

Ah – Havbrug

AK – Kultur- og omplantningsbanker til produktion af skaldyr

Ao – Opdræt af skaldyr i vandsøjlen

G – Generel anvendelseszone

S – Sejladskorridor

Foreningen Endelave Hav- og Dambrug – Nej Tak har sit virkeområde i naturbeskyttelsesområdet **Natura 2000 nr. 56 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave**. Vi ser flere alvorlige problemer i det fremlagte ændringsforslag for dette naturbeskyttelsesområde:

1. Hjarnø Havbrug har ingen placeringstilladelse til et havbrug syd for Endelave

Foreningen Endelave Hav- og Dambrug - Nej Tak (EHDNT) er bekendt med, at Britt Pedersen på vegne af Hjarnø Havbrug A/S 3. maj 2023 rettede henvendelse til Søfartsstyrelsen og oplyste, at "vores placeringstilladelse til havbrug ved Endelave ikke er medtaget i udkast til havplan som udviklingszone for akvakultur".

EHDNT kan oplyse, at Hjarnø Havbrug A/S ikke har - som hævdet i mailen - og i årevis heller ikke har haft en gyldig placeringstilladelse til havbrug ved Endelave.

Hjarnø Havbrug har tidligere fået tildelt et par enslydende og forskelligt daterede placeringstilladelse til et havbrug syd for øen. Disse tilladelser udløber 1. marts 2024. Men virksomheden har ikke, som det kræves i vilkår 10, udnyttet tilladelserne i almindelig omfang. Faktisk har Hjarnø Havbrug A/S kun udnyttet en placeringstilladelse fra 8. maj 2014 til 23. december 2014, da det daværende Natur- og Miljøklagenævnet lukkede havbruget. Derfor er retten til at drive havbrug på stedet bortfaldet. Hjarnø Havbrug har endda efter utallige rykkere fra Miljøstyrelsen 10. juli 2020 bekræfter at have fjernet også forøjningsanker og bøjer og forladt området. Miljøstyrelsen meddelte derfor Søfartsstyrelsen, at havbruget kunne udgå af søkort for området.

I dag eksisterer Hjarnø Havbrug A/S ikke. Ejeren af havbruget blev 7. dec. 2023 ved retten i Horsens (se evt. rettens hjemmeside) dømt for overtrædelse af miljølovgivningen (ved overproduktion), og han og hans to selvstændige selskaber Hjarnø Havbrug A/S og Havbruget Hundshage A/S fik konfiskeret over 125 mio. kr. og idømt bøder på over 20 mio. kr. Ejeren blev fradømt retten til at drive havbrug i tre år og blev dømt til psykiatrisk behandling.

Ejeren har efter dommen i følge CVR-registeret valgt at omdanne Hjarnø Havbrug A/S til selskabet HH1 af 22.12.2023 og ændre selskabets formål fra at drive havbrug til at handle fisk og fiskeprodukter. Det samme er sket med selskabet Havbruget Hundshage A/S, der kaldes HH2 af 22.12.2023 og også skal handle med fisk.

Ihændehaveren af den ikke-eksisterende placeringstilladelse til et havbrug syd for Endelave eksisterer altså ikke længere og derfor mener EHDNT, at havbrugsområdet syd for Endelave ikke bør medtages i havplanen.

EHDNT er bekendt med, at Søfartsstyrelsen efter at have modtaget mailen fra Britt Pedersen, rettede henvendelse til Miljøministeriet, der igen rettede henvendelse til Miljøstyrelsen, der i et såkaldt Departementsforklæde til ministeriet 23. maj 2023 gav udtryk for, at spørgsmålet om et havbrug ved Endelave blev sat i bero i 2017, men at sagen må betragtes som verserende og dermed berettiget til en reservation i havplanen.

Intet kan være mere forkert. Det selskab, der i 2017 undersøgte mulighederne for at etablere et havbrug ved Endelave, var ikke Hjarnø Havbrug A/S, der sin tid fik udstedt den oprindelige placeringstilladelse. Det var det selvstændige selskab Havbruget Hundshage A/S, der aldrig har hverken ansøgt om eller har haft en placeringstilladelse til at drive havbrug syd for Endelave. Ejendomsselskabet RFR I ApS, der seneste har stillet en garanti for oprydning, der har fundet sted, har heller intet med havbrugsdrift at gøre. I øvrigt henvises til afgørelsen fra Natur- og Miljøklagenævnets af 23. december 2014, der af miljømæssige årsager gør det umuligt at etablere havbrug syd for Endelave.

COWI / SØFARTSSTYRELSE afviser i øvrigt i notat af 4. nov. 2023 på det foreliggende grundlag at tillade et havbrug syd for Endelave:

"11.2 Havbrug syd for Endelave ...

11.2.4 Konklusion væsentlighedsvurdering

*Det vurderes derfor, at det **ikke** på forhånd kan **udelukkes væsentlige påvirkninger** på de udpegede marine naturtyper og arter for N56 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave fra det nye arealudlæg til havbrug syd for Endelave.*

Der skal derfor udarbejdes en konsekvensvurdering af udlægget af en udviklingszone til havbrug."
[s.201]

2. Produktion af muslinger i naturområdet uden hensyn til naturen

Ændringsforslaget vil åbne for produktion af muslinger i et stort område mellem Endelave og As Vig. Det kan være i form af ”Kultur- og omplantningsbanker til produktion af skaldyr”. Det er produktion af muslinger i kunstige banker skabt ved, at store mængder af små muslinger dumpes på havbunden. Det vil ske uden hensyn til det eksisterende biologiske liv på bunden, hvilket vil forværre de allerede eksisterende alvorlige problemer for livet på bunden af naturbeskyttelsesområdet Natura 2000 nr. 56 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave. Når muslingerne skal hentes op igen vil det ske ved brug af det traditionelle muslingeskrab, som desværre allerede nu skader livet i havet i dette naturbeskyttelsesområde.

Det kan også ske i form af ”Opdræt af skaldyr i vandsøjlen”, der sker som linemuslinger, som vokser på reb ophængt i bøjer i havoverfladen. Områder med disse bøjer vil være afmærkede og uden adgang for fritidssejlere, der i givet fald vil være henvist til at sejle gennem korridorer mellem områder reserveret til avl af linemuslinger. Begge dele vil gøre det kompliceret at være fritidssejler på havet rundt om Endelave og stække glæden ved at færdes langs Endelaves strande med udsigten til en masse bøjer og rør i overfladen. Begge dele vil svække Endelaves mulighed for at skabe arbejdspladser ved betjening af turister til øen i stedet for de traditionelle erhverv på øen, der nu er stærkt reduceret. Forslaget om muslingeavl mellem Endelave og den østjyske kyst er ekstra grelt, da dette område tilsyneladende er et af eneste i de danske farvande uden for den vestlige Limfjord, der skal bruges til muslingeavl. Det må være et hovsa forslag, specielt når man ser på veldokumenterede erfaringer med muslingeavl i området for 10 år siden.

Forslaget om at producere muslinger i vandsøjlen i Natura2000 nr. 56 er ikke realistisk. Det viste et storstilet og højt profileret GUDP-forsøg i farvandet ud for Snaptun 2011-2015, der skulle vise, at det var muligt at opsamle udledning af næringssalte og slam fra drift af havbrug i området bl.a. ved hjælp af muslingeavl. Det viste sig af flere grunde umuligt at producere muslinger i vandsøjlen i et kommercielt acceptabelt omfang. Edderfugle og søstjerner udgjorde en meget betydelig trussel mod opdræt af muslinger i vandsøjlen, især i vinterhalvåret pga. et stort antal overvintrende fugle fra vore nabolande. Se ”Kombi-opdræt kombinationsopdræt af havbrugsfisk, tang og muslinger til foder og konsum”:
https://danskakvakultur.dk/wp-content/uploads/2021/07/KOMBI-Rapport-okt-2015-_final.pdf. Produktion af muslinger i dette vandområde vil kræve indgreb over for den store naturlige bestand af edderfugle i Natura2000 nr. 56, hvor netop edderfugle er en vigtig del af udpegningsgrundlaget for dette naturbeskyttelsesområdet. Se BILAG 1.

COWI / SØFARTSSTYRELSE afviser i notat af 4. nov. 2023 på det foreliggende grundlag at tillade opdræt af skaldyr i N56 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave:

”10.5 Skaldyrsopdræt i Horsens Fjord

*På baggrund af ovenstående vurderes det, at det ved en udnyttelse af de udlagte udviklingszoner til kultur- og omplantningsbanker til produktion af skaldyr (Ak) samt udviklingszoner til opdræt af skaldyr i vandsøjlen (Ao) **ikke på forhånd kan udelukkes, at der kan opstå væsentlige påvirkninger af marine naturtyper på udpegningsgrundlaget for N56 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave som følge af direkte påvirkninger på havbunden.** [s.188]*

Se NATURA 2000-VURDERING AF FORSLAG TIL ÆNDRING AF DANMARKS HAVPLAN - <https://havplan.dk/content/api/latest/files/10f39c78-886e-4830-9b19-3db387de0ca8/file> - s. 178ff

Se BILAG 1 – Erfaring med muslingeavl og edderfugle.

3. Turisme kan blive det vigtigste kysterhverv, hvis vi ikke ødelægger havet

Ændringsforslaget vil opretholde den forrige havplan med hensyn til havbrug i As Vig. Dertil skal også åbnes for at flytte havbrugene i Horsens Fjord til As Vig, således at al havbrugsvirksomhed i området fremover koncentrerer sig i As Vig. Det vil uundgåeligt øge den forurening af vandmiljøet, som allerede nu er gererende for turister og sommerhusgæster, og det vil samtidig hæmme aktiviteterne i turisthvervet i lokalsamfundet. Tiden må være kommet til at anerkende, at turisme bidrager til økonomien i lokalområderne gennem omsætning og jobs både direkte i turisme sektoren og indirekte effekter på

andre sektorer i kommunerne. I Østjylland har ni kommuner (Mariagerfjord, Randers, Aarhus, Horsens, Hedensted, Norddjurs, Syddjurs, Odder og Samsø) ønsket at gå sammen om et høringssvar til en havplan for det vestlige Kattegat. Det tager udgangspunkt i en videnskabelig rapport fra DCE: ”Regional havplanlægning i det vestlige Kattegat – Natur-, erhvervs- og samfundsmæssige forhold og scenarier. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 403, 2020” - <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf>.

Det fremgår her, at der ”I de ni kommuner var den tilsvarende samlede omsætning fra turisme 7,1 mia. kr., hvoraf 2,7 mia. kr. blev genereret i kystdelen af kommunerne (38,4 %) (Nielsen m.fl., 2019). Det er lidt over landsgennemsnittet” [s. 41]. I Hedensted kommune kan omsætningen i kystturisme i 2017 opgøres for danske og udenlandske overnatninger og danske endagsturister til i alt 250,0 mio. kr. [s. 42]. Der er en tilsvarende stor beskæftigelsesmæssige konsekvenser af kystturismen. Tidligere skabte landbrug og fiskeri mange arbejdspladser på landet, men nu er der behov for andet for at kunne fastholde befolkningen på landet.

Dertil kommer de betydelige samfundsmæssige og helbredsmæssige gevinster, som opstår, når befolkningen har adgang til de frie naturområder, som vore kyster udgør, hvis de holdes fri for forurening. Det overstiger langt den omsætning og beskæftigelse som havbrug og muslingebrug kan generere. Det er derfor uforståeligt, at de danske miljømyndigheder søger at flytte havbrug fra Horsens Fjord til As Vig og oprette et nyt havbrug syd for Endelave. Alle disse havbrug bør fjernes fra havet.

4. As Vig har fået tilført alt for meget gødning alt for længe

As Vig blev midt i september 2023 ramt af moderat iltsvind, hvilket er den næst mest alvorlige mangel på ilt. Ved moderat iltsvind (2-4 mg/l) søger mange fisk og mere mobile bunddyr væk fra de ramte områder. Hvis situationen forværres kan området blive udsat for længere perioder med kraftigt iltsvind (< 2 mg/l), og så dør bunddyr og bundplanter. Disse forhold opstår ved en kombination af stort overskud fra kvælstofgødning fra østjyske landbrug, der skaber grundlag for alt for stor produktion af alger og stor produktion af ørreder i åbne bure, hvor noget af foderet og alle affaldsstoffer fra ørrederne ender i en fladvandet bugt med ringe vandudskiftning.

Se BILAG 2 – Iltsvind i As Vig i sept. 2023

De to havbrug ved Hjarnø og Hundshage reducerede i 2019 størrelsen af deres havbrug drastisk til henholdsvis 1/3 og 1/4 af størrelsen i 2018, og de har siden fastholdt denne størrelse. Hvis produktionen siden 2019 antages at være det tilladte, kan man se, at de to havbrug Hjarnø og Hundshage 1992-2017 år for år gradvis øgede deres samlede produktionsvolumen set i forhold til den tilladte produktion fra 1992, hvor den svarer til knap 100 % af den tilladte, til i 2006 at svare til godt 200 % og i 2015-2018 til godt 300 % af det tilladte. Fra og med 2019 har produktionen holdt sig inden for tilladelserne - vurderet ud fra burenes volumen. De nævnte tal for produktionsvolumen i de to havbrug bygger primært på luftfotos fra Hedensted Kommunes egen hjemmeside! Vi kan regne med, at produktionsvolumen afspejler produktionens størrelse. Specialanklageren ved retten i Horsens sagde under sine afsluttende bemærkninger i retten i Horsens i 2023, at disse havbrug gennem årene 2013 til 2018 havde overskredet tilladelserne med mellem 250 og 400 procent.

Beregnet på samme måde som havbrugene Hjarnø og Hundshage kan man se, at også As Vig Havbrug gennem årene har haft en betydelig overproduktion i årene 2008-2020 på mellem knap 200 % og 300 % set i forhold til produktionen 2021-2023 – vurderet ud fra burenes volumen. Der er derfor tale om en mangeårig voldsom overproduktion på tre store havbrug, som også skal indgå i myndighedernes bedømmelse af den aktuelle miljøtilstand i Horsens Fjord og As Vig. Afføring og spildt foder ligger stadig på bunden af As Vig og Horsens Fjord, og næringssalte og organisk materiale herfra bliver løbende afgivet til det omgivende havvand.

5. Affaldsstoffer fra havbrug i As Vig skader naturområdet N2000 56

Havbrugsdriften vil uundgåeligt medføre affaldsstoffer, der med havstrømninger føres ind i Natura 2000 nr. 56 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave. To af de udpegede områder til havbrug ligger kun henholdsvis 600 og 1700 m fra dette naturbeskyttelsesområde. Langt det meste af området mellem As Vig og Endelave er lavvandet, og vandet udskiftes derfor langsomt. Affald fra havbrugsdriften består af kvælstof, gødning og foderrester, der med tiden omsættes til næringssalte og alger. Disse stoffer

bliver med den nordøstgående strøm blive ført 25 km tværs gennem naturbeskyttelsesområdet via pasagen mellem Endelave og Gylling Næs ud på dybere vand.

”Desværre viste det sig, at en stor del af tabet af kvælstof fra havbrugene i havbrugszonerne ville blive transporteret ind i områder dækket af vandrammedirektivet også fra de havbrug der lå længst væk fra kysterne. Endvidere har det vist sig, at næringsstoffer kan transporteres op til 25 km fra havbrug (Maar m.fl. 2018). Da miljøkvaliteten i hele Kattegat og i det nordlige Bælthav fortsat er moderat, eller ringe, vil tilførsler af næringsstoffer fra flere havbrug forværre miljøkvaliteten yderligere.” Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 403, 2020” - <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf> – s. 31.

Det store fladvandede område mellem den jyske østkyst og Endelave var engang dækket af vidtstrakte skove af ålegræs til stort gavn for et mangfoldigt liv i havet, et godt fiskeri og stor binding af drivhusgassen CO². Sygdom og senere alger fra overgødskning af havet har gennem 70 år svækket og siden hindret ålegræssets genkomst. Landbrugets udledning af næringssalte er i vore dage den vigtigste årsag til dette, men de fem lokale havbrug i As Vig og Horsens Fjord giver også deres væsentlige bidrag til at hindre genkomsten af ålegræsskovene og det engang rige fiskeri fra lokale småbyer. Tiden må være kommet til at fjerne denne forureningskilde i havet.

ALT I ALT

Kysten og havet omkring og mellem Horsens Fjord og Endelave er et dejligt østjysk natur- og kulturlandskab, som mange mennesker sætter stor pris på og lever i eller besøger med glæde. Det er vigtigt at bevare og udvikle dette område i respekt for fortiden, til gavn for nutiden og i håb om en bedre fremtid. I et så rigt og velfungerende land som vort, må der være overskud til at beskytte og styrke vore sidste frie naturområder. Vi er nødt til at gøre op med den traditionelle opfattelse, at vi er nødt til at gøre alt på land og i havet produktivt i form af varer. Engang var det måske nødvendigt, men vi er nødt til at erkende, at vi skal tage vare på naturen for dens egen skyld, men også for de gratis glæder og naturoplevelser, der er godt for sundhed og beskæftigelse for alle, men som vi i særlig grad finder i udkant Danmark. Alle ændringsforslag i Danmarks Havplan for Naturområde 2000 nr. 56 og dens omgivelser vil hver især skade den lokale natur og det lokale samfund væsentligt.

BILAG 1 – Erfaring med muslingeavl og edderfugle

Edderfugle udgjorde en meget betydelig trussel mod opdræt af muslinger i vandsøjlen, især i vinterhalvåret pga. et stort antal overvintrede fugle fra vore nabolande. Se ”Kombi-opdræt kombinationsopdræt af havbrugsfisk, tang og muslinger til foder og konsum” https://danskakvakultur.dk/wp-content/uploads/2021/07/KOMBI-Rapport-okt-2015-_-final.pdf

s. 35: *”I slutningen af perioden (oktober-november) i 2012 blev der observeret et stort antal edderfugle i As Vig, og deres prædation, sammen med søstjernernes, vurderes at være årsagen til det observerede fald i muslingebiomassen.*

Fra projektets start har Hjarnø Havbrug kunnet observere, hvorledes edderfugle flokkes omkring muslingebrugene for at fouragere og raste, og det har været tydeligt fra projektets start, at edderfuglene kunne have en stor betydning for udbyttet af muslingeproduktionen.

Muslinger dyrket i vandsøjlen vurderes umiddelbart at være både et mere værdifuldt og et lettere tilgængeligt fødeemne for edderfuglene i forhold til bundlevende blåmuslinger. Dette skyldes, at de dyrkede muslinger generelt har tyndere skaller, et højere kødindhold, forekommer i højere tætheder pr. areal og er lettere tilgængelige (0-3 m dybde) end bundmuslinger.”

s. 40: *”Erfaringer med skræmmeeffekter viser, at de fleste metoder har en begrænset effekt. Bortskræmning kan være enten med ”fugleskræmsler”, larm over og under vandet, pyroteknik, laserlys eller ved at jage edderfuglene med båd. Hver for sig har metoderne begrænset effekt og edderfuglene vænner sig hurtigt til dem. De enkeltstående tiltag, der er gjort i projektet med motorjolle sejlsads, auditiv og visuel skræmme-opstillinger på anlæggene, viste ikke en tydelig effekt og kan vurderes til ikke at være effektive.*

Skræmmeteknikker er påvist mest effektive, når de bliver kombineret med andre metoder, og når de består af uregelmæssige gentagelser, så edderfuglene ikke vænner sig til metoden. En anden strategi, der kan anvendes for at mindske tabet på grund af edderfugle, kunne være at høste muslingerne før

edderfuglene ankommer i efteråret. I så fald vil muslingerne ikke nå at vokse sig så store som de ville have gjort ved at hænge længere tid, men til gengæld kan man undgå tabet fra prædationen, som forventes at blive mere intensiv, efterhånden som flere og flere edderfugle finder området.”

Natura 2000-område nr. 56 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave er et EU-habitatområde. Edderfugle indgår som en del af udpegningsgrundlaget for det tilknyttede fuglebeskyttelsesområde nr. 36. Forsøg på systematisk at skræmme edderfuglene væk fra områder med muslinger vil være i strid med vilkårene for dette naturbeskyttelsesområde.

BILAG 2 – Iltsvind i As Vig i sept. 2023

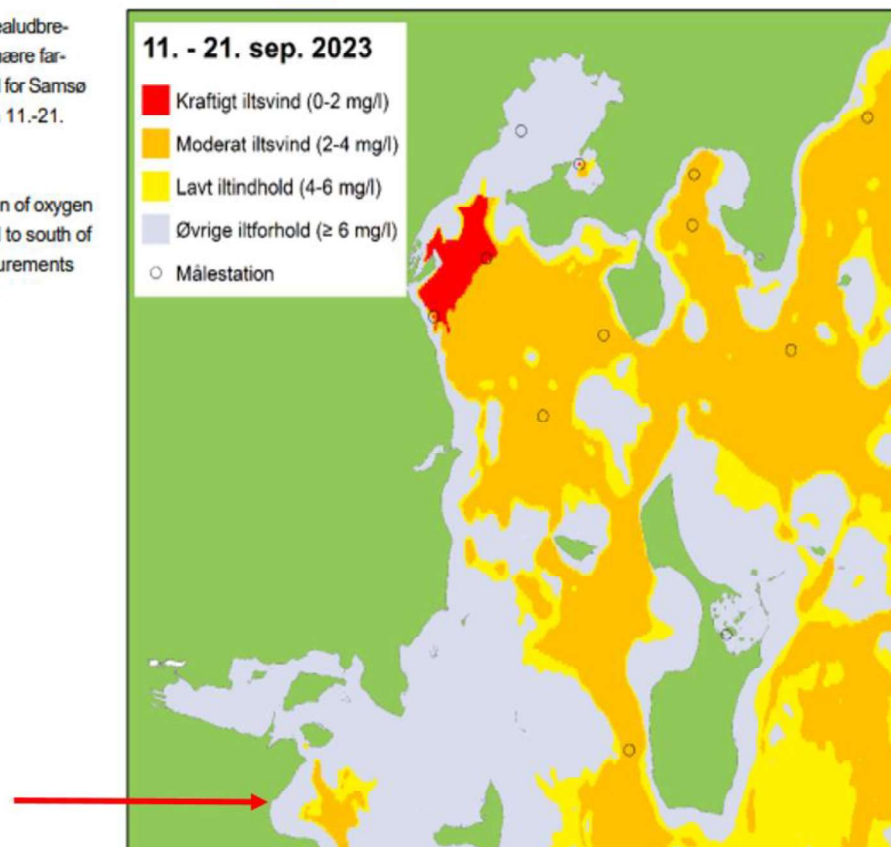
Iltsvind i danske farvande 24. august – 21. september 2023:

https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2023/N2023_44.pdf

Placeringen af As Vig er fremhævet med rød pil.

Figur 9. Modelleret arealudbredelse af iltsvind i de kystnære farvande fra Djursland til syd for Samsø baseret på målinger fra 11.-21. september.

Modelled areal distribution of oxygen depletion from Djursland to south of Samsø based on measurements from 11-21 September.

Anders Grosen

Anders Grosen
Grosenvejle@gmail.com / 29 88 94 06